

II. ÉVFOLYAMOSOK NYELVTANULÁSÁNAK ÉS JÖVŐTERVEINEK VIZSGÁLATA HAJDÚ-BIHAR ÉS SZABOLCS- SZATMÁR-BEREG MEGYÉBEN

SEBESTYÉN KRISZTINA

Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza

Beérkezett: 2023. január 6., elfogadva: 2023. március 13.

A tanulói teljesítményeket, a jövőbeli terveket több tényező befolyásolja, például a területi adottságok, a szülők iskolázottsága. A „Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (2018–2019)” kutatás tanulói adatbázisából ($N = 890$) a területi szempont, a családi háttér, valamint a tanult idegen nyelv mentén készített keresztábla és varianciaanalízisek alapján elemeztük az idegen nyelvi érdemjegyeket, valamint a nyelvtudással kapcsolatos jövőterveket. A Hajdú-Bihar megyéből származók tanulmányi eredményei többségében magasabbak a vizsgált tantárgyakból, továbbá különbség van a tanult idegen nyelv és a tanulók származási megyéje szerint a diákok nyelvtanulással kapcsolatos jövőterveiben.

Kulcsszavak: idegennyelv-tanulás, középiskola, családi háttér, Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, jövőtervek

Students' achievements and future plans are influenced by more factors, e.g. conditions of geographical area, education of parents. From the student database ($N = 890$) of our research called „Teaching and learning German in Hajdú-Bihar and Szabolcs-Szatmár-Bereg counties (2018–2019)”, we analysed foreign language grades and future plans related to language knowledge based on regional aspect, family background and learned foreign language, and we constructed crosstab and ANOVA tables from the data. Achievements of students from Hajdú-Bihar county are mostly higher in the majority of the analysed subjects, furthermore, there are differences in future plans of students based on foreign language learnt and the county of origin.

Levelező szerző: Sebestyén Krisztina, Nyíregyházi Egyetem, 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/B.
E-mail: kriszti.se@gmail.com

Keywords: foreign language learning, secondary school, family background, Hajdú-Bihar county, Szabolcs-Szatmár-Bereg county, future plans

Bevezetés

Hajdú-Bihar, valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg megye¹ a térség periférikus jellege, az alacsonyabb iskolázottságú lakosság, illetve a jelentős munkanélküliség miatt gazdasági szempontból és a tanulók iskolai teljesítményeit tekintve is az ország leggyengébben teljesítő területeihez tartozik (Garami 2013; Híves 2015; Hegedűs 2020). A területi adottságokon túl a tanulói teljesítményeket, illetve az ezek alapján megfogalmazott jövőterveket számos más tényező is befolyásolja, például a szülők iskolázottsága, a tanuló motivációja és tanulmányaiban való sikeressége (Vidákovich–Vigh 2009; Hegedűs 2020; Józsa–D. Molnár–Zsolnai 2020). Ezek közül jelen tanulmányunkban a területi differenciálás mellett a tanulói háttértényezők közül csak a szülők iskolai végzettségét vonjuk be vizsgálatunkba, mert mindkettő a tanulótól független, de már az idegennyelv-választásban is különbséget eredményez (Sebestyén 2021).

A területi jellemzők hatása az idegennyelv-tanulásra

Egy adott térség és az ott élők szoros kapcsolatban vannak egymással, amelyet a terület különböző jellemzői – például földrajzi jellegzetességek, gazdasági paraméterek, iskolahálózat – jelentősen befolyásolnak (Enyedi 1977; Garami 2013). A térség adottságai befolyásolják az ott működő oktatási/nevelési intézmények kínálatát, ezáltal az ott élők tanulmányi lehetőségeit, oktatási vonatkozású választásait (Kozma 1973; Híves 2015; Fekete–Hegedűs–Sebestyén 2016), de a hatás kölcsönös, mert egy-egy oktatási intézmény tanulóközössége jól mutatja a vonzáskörzetében élők társadalmi helyzetét is (Zolnay 2018). Általában, akik alacsonyabb társadalmi státuszú családokban, és/vagy szegényebb térségekben élnek, többségükben alacsonyabb iskolai végzettséget szereznek, továbbá szakma- és munkahelyválasztásukat jelentősen befolyásolja a távolság, mert anyagilag nem engedhetik meg maguknak a költözést vagy a mindennapi bejárást egy távolabbi településre (Polónyi 2014; Hegedűs 2015; Zolnay 2018). Mindezek miatt egy adott terület újratermeli az erőforrásait, s összességében tömbszerűen alakulnak ki olyan térségek, ahol a hátrányokat/előnyöket jelentő tényezők csoportosulnak (Forray–Híves 2003; Híves 2015).

Az adott térség és az ott működő oktatási intézmények lehetőségei meghatározók abban, hogy milyen intézményes és/vagy extrakurrikuláris nyelvtanulási módokhoz fér hozzá a tanuló. Itt nemcsak az állandó vagy ideiglenes lakóhelyet jelentő település oktatási lehetőségeire kell gondolni, hanem a szomszédos településeken, kistérségi szinten megjelenőkre is, mert a tanuló ezekkel is kapcsolatba kerülhet például a középiskolai tanulmányai miatt (Pusztai 2004; Hegedűs 2016). Ha az intézményes nyelvtanulás során

¹ A megyék megnevezése 2023. január 1-jétől vármegyére módosult (Az Alaptörvény... 2022), azonban tanulmányunkban még a korábbi szakirodalomban, illetve az empirikus részben bemutatott kutatás adatfelvételének idején hatályos megyemegnevezést használjuk.

több idegen nyelv közül is választhat a diák, akkor a választásban számos tényező szerepet játszik, mint például a szülők iskolai végzettsége: a magasabb iskolai végzettségű szülők gyermekei általában motiváltabbak a nyelvtanulásban, több idegen nyelvet ismernek és magasabb szinten (Hermann-Brennecke–Candelier 1993; Andor 2000). Lényeges befolyásoló tényezők továbbá a nyelvtanulónak, a családjának, valamint a közvetlen környezetében élőknek az adott idegen nyelvvel kapcsolatos véleménye, tapasztalatai; a tanulók közép- és felsőoktatási továbbtanulási motivációja, illetve a későbbi munkavállalási szándékai (Veroszta 2010; Sebestyén 2022).

A 2000-es évek elején lévő kutatások szerint az ország keleti felén inkább angolt, míg a Dunántúlon inkább németet tanultak a diákok az általános iskolában (Imre 2000; Csapó 2001), de ez a Köznevelési Információs Rendszer (KIR) 2016-os statisztikai adatai alapján egyre kevésbé válik szét élesen, mert számos olyan intézmény működik a keleti országrészben, ahol németet és angolt is lehet tanulni.² A csak német és/vagy angol tanítását biztosító általános és középiskolákat áttekintve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye azokhoz a megyékhez tartozik, ahol jellemzőbb, hogy egy intézményben csak angolt tanítanak, illetve kisebb csoportosulásban megjelennek a megye területén a csak németet tanító intézmények is. Az általános iskolai nyelvtanulás esetében a Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is az alacsonyabb társadalmi státuszú családok gyermekei inkább az angol nyelv tanulását részesítik előnyben, míg a jobb társadalmi háttérű tanulók többségükben németet (is) tanulnak, és a középiskolai nyelvválasztás során a tanulók jelentős része – Albert és munkatársai szerint 97% (Albert–Tankó–Piniel 2018). Sebestyén (2022) kutatásában 90,9% – az általános iskolában megkezdett nyelvtanulás folytatására törekszik (Sebestyén 2021, 2022).

Kutatási kérdések, adatbázis és módszerek

A szakirodalom áttekintését követően az alábbi kutatási kérdéseket fogalmaztuk meg: 1) Két idegen nyelvet is tanulnak-e mindkét megyében a legalább érettségivel rendelkező szülők gyermekei? 2) Magasabb-e a Hajdú-Bihar megyéből származó diákok tanulói teljesítménye, mint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeieké? 3) A nyelvtanulással kapcsolatos jövőterveket vizsgálva van-e különbség az idegen nyelv preferenciájában a két vizsgált megye között?

A kutatási kérdések vizsgálatához a „Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében” című kérdőíves kutatásunk adatait elemeztük. A kutatás a 2018/2019-es tanévben zajlott Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 9-9 középiskolájában, melynek során 890 fő németet és/vagy angolt tanuló, 11. évfolyamos gimnazista, illetve szakgimnazista³ töltötte ki a kérdőíveket.⁴ A tanulók közül 440 nő és 433 férfi, a válaszadók lakóhelye-települése alapján Hajdú-Bihar megyéből 445 fő, míg

² A mindkét idegen nyelvet tanító általános és középiskolák területi megoszlását bővebben lásd: Sebestyén 2022.

³ A 2016/2017-es tanévtől bevezetett szakközépiskola/szakgimnázium/gimnázium elnevezéseket használó rendszert (2015. évi LXV. törvény) a szakképző iskola/technikum/gimnázium váltja fel a 2020/2021-es tanévtől felmenő rendszerben (2019. évi LXXX. törvény), de tanulmányunkban az adatfelvétel idején hatályos megnevezéseket használjuk.

⁴ A kutatásba bevontuk a tanulók nyelvtanárait (100 fő) is, de tanulmányunkban most csak a tanulói adatbázist elemezzük.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből 437 fő adatai származnak. A hiányzó elemszámok magyarázata, hogy a 890 főből nem mindenki válaszolt ezekre a demográfiai kérdésekre. Az adatokat SPSS programmal vizsgáltuk, amelyben háromdimenziós kereszttábla, illetve varianciaanalízist használtunk. Az elemzéshez egy új változót is kialakítottunk, amelyben a középiskolában tanult idegen nyelvek szerint csoportosítottuk a válaszadókat: csak németet 157 fő, csak angolt 337 fő, mindkét nyelvet pedig 396 fő tanulta az adatfelvétel idején.⁵

Eredmények

Korábbi kutatások szerint a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők gyermekei több idegen nyelvet ismernek és magasabb szinten, vagyis motiváltabbak a nyelvtanulásban (Hermann-Brennecke–Candelier 1993; Andor 2000). Az általunk vizsgált Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei tanulóira is igaz ez a megállapítás, mert többek között szignifikáns különbség mutatható ki a csak németet, a csak angolt, illetve a mindkét nyelvet tanulók csoportjai között az anyák és az apák legmagasabb iskolai végzettsége szerint (1. táblázat). A legalább érettségivel rendelkező szülők gyermekei legnagyobb arányban két idegen nyelvet is tanulnak, sőt, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében élő szakmunkás/szakiskolai végzettségű anyák gyermekei is idesorolhatók. A Hajdú-Bihar megyei adatok nem szignifikánsak egyik szülő esetében sem, de tendenciálisan szinte ugyanaz a mintázat figyelhető meg, eltérés csak a gimnáziumi érettségivel rendelkező apák gyermekeinél látható. A két megye összehasonlításában viszont nem mutatható ki egyértelműen, hogy a mintában szereplő Hajdú-Bihar megyeiek iskolázottabb szülei miatt (Sebestyén 2022) nagyobb arányban tanulnának több idegen nyelvet. Az azonban megfigyelhető, hogy mindkét megyében mindkét szülőnél a legkisebb arányban a csak németet tanulók vannak (kivéve a Hajdú-Bihar megyei 8 általános iskolai osztályt vagy ennél kevesebbet végzett anyák gyermekeit). A háttérkok vizsgálatára további kutatást igényel, amelyre jelen vizsgálatunk nem ad lehetőséget, de véleményünk szerint ez a német nyelv angolhoz képesti alacsonyabb népszerűségével magyarázható.

Nincs egységes álláspont a szakirodalomban arról, hogy a tanulói teljesítményekről elég részletes értékelést jelentenek-e az érdemjegyek, de abban egyetértenek a szakemberek, hogy a teljesítményt összehasonlíthatóvá teszik (Csépes 2022). A szövegértés, a matematika és az idegen nyelvi eredmények korrelálnak egymással (Sebestyén–Hegedűs 2017), ezért a 2. táblázatban nemcsak a válaszadók 9. és 10. osztály év végi idegen nyelvi tanulmányi eredményei láthatók, hanem összehasonlításképpen a magyar irodalom és nyelvtani, illetve a matematikai is. Négy kivétellel a Hajdú-Bihar megyéből származók tantárgyi átlagai magasabbak, aminek hátterében például ezeknek a tanulóknak az iskolázottabb szülei, s ezáltal a jobb családi háttere állhat. Hajdú-Bihar megyében az anyák 30,3 százaléka, az apák 48,8 százaléka rendelkezik alapfokú vagy érettségi nélküli középfokú végzettséggel, míg ez a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből származóknál 36,3 és 52,4 százalék. Az érettségizett anyák aránya Hajdú-Bihar megyében 36,3 százalék, az apáké 24,8 százalék, ami Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 36,1 és 32,0 százalék. A diplomás anyák aránya 33,3 százalék, az apáké 26,5 százalék a Hajdú-Bihar megyéből származó válaszadóknál, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 30,2 és 20,5 szá-

⁵ A minta részletesebb leírása a (Sebestyén 2022) szakirodalomban található.

1. táblázat: A különböző idegen nyelvet tanuló aránya a szülők legmagasabb iskolai végzettsége szerint megyénként

Megye	Legmagasabb iskolai végzettség	Az anyák legmagasabb iskolai végzettsége alapján			Az apák legmagasabb iskolai végzettsége alapján		
		német	angol	német és angol	német	angol	német és angol
Hajdú-Bihar	8 osztály vagy annál kevesebb	Sor%	23,8	57,1	19,0	27,6	37,9
		Fő	5	12	4	8	11
	szakmunkás/szakiskolai végzettség	Sor%	24,1	39,1	36,8	17,3	42,4
		Fő	21	34	32	24	59
Szabolcs-Szatmár-Bereg	szakközépiskolai érettségi	Sor%	19,7	29,5	50,8	25,4	30,5
		Fő	12	18	31	15	18
	gimnáziumi érettségi	Sor%	15,9	40,6	43,5	23,1	42,3
		Fő	11	28	30	6	11
Szabolcs-Szatmár-Bereg	főiskolai/egyetemi diploma	Sor%	21,8	36,1	42,0	18,7	31,9
		Fő	26	43	50	17	29
	8 osztály vagy annál kevesebb	Sor%	15,1	58,5	26,4	16,7	50,0
		Fő	8	31	14	7	21
Szabolcs-Szatmár-Bereg	szakmunkás/szakiskolai végzettség	Sor%	19,8	38,6	41,6	16,8	41,9
		Fő	20	39	42	30	75
	szakközépiskolai érettségi	Sor%	13,8	42,5	43,8	15,9	36,4
		Fő	11	34	35	14	32
Szabolcs-Szatmár-Bereg	gimnáziumi érettségi	Sor%	16,4	35,6	47,9	19,1	31,9
		Fő	12	26	35	9	15
	főiskolai/egyetemi diploma	Sor%	11,1	23,9	65,0	7,6	21,2
		Fő	13	28	76	5	14

Forrás: Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – Tanulói adatbázis (2018–2019) ($n_{\text{Anya}} = 781$; $n_{\text{Apa}} = 766$;

$\text{szign}_{\text{H-B Anya}} = \text{NS}$; $\text{szign}_{\text{H-B Apa}} = \text{NS}$; $\text{szign}_{\text{Sz-Sz-B Anya}} < 0,001$; $\text{szign}_{\text{Sz-Sz-B Apa}} < 0,01$)

Megjegyzés: Saját szerkesztés. A szülők iskolai végzettségeiként a legmagasabb értékek félkövérral kiemelve.

2. táblázat: Öt középiskolai tantárgy 9. és 10. osztály év végi átlaga az idegen nyelvek és a tanulók származási megjelölésének függvényében

Tanult idegen nyelv	Megye	Német		Angol		Magyar irodalom		Magyar nyelv-tan		Matematika	
		9. oszt.	10. oszt.	9. oszt.	10. oszt.	9. oszt.	10. oszt.	9. oszt.	10. oszt.	9. oszt.	10. oszt.
Német	Átlag	4,15	3,91	–	–	3,84	3,75	3,78	3,63	3,22	3,19
	Elemzés (fő)	74	69	–	–	79	71	76	73	76	72
	Átlag	3,57	3,47	–	–	3,66	3,70	3,69	3,72	3,18	3,10
Angol	Elemzés (fő)	68	62	–	–	67	64	71	64	67	58
	Átlag	–	–	3,98	3,89	3,79	3,72	3,69	3,67	3,27	3,11
	Elemzés (fő)	–	–	129	123	136	134	134	132	133	131
Német és angol	Átlag	–	–	3,80	3,64	3,59	3,61	3,45	3,45	3,16	3,17
	Elemzés (fő)	–	–	138	138	158	155	160	156	156	157
	Átlag	4,33	4,18	4,51	4,39	4,31	4,24	4,30	4,23	3,71	3,63
Összeállítás (fő)	Elemzés (fő)	148	139	150	137	157	142	154	147	154	143
	Átlag	4,29	4,10	4,47	4,44	4,28	4,12	4,19	4,05	3,70	3,66
	Elemzés (fő)	187	177	199	185	199	186	199	187	199	184
Összeállítás (fő)		477	447	616	583	796	752	794	759	785	745

Forrás: Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – Tanulói adatbázis (2018–2019)

Megjegyzés: Saját szerkesztés. Idegen nyelvenként a magasabb értékek kiemelve ($p < 0,001$).

zalék. Összességében az anyák és az apák legmagasabb iskolai végzettsége szerint is a Hajdú-Bihar megyéből származó tanulók szülei iskolázottabbak. A két megye közötti különbség okainak részletes vizsgálata nem célja tanulmányunknak, de például az állhat a háttérben, hogy a Debreceni Egyetem a legnagyobb vidéki egyetem mind a hallgatólétszámot, mind az indított szakokat tekintve, melynek vonzáskörzete Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére is kiterjed, s az itt végzetek jelentősebb részben maradnak tanulmányaik befejeztével is a Hajdú-Bihar megyei városban más nagyobb vidéki egyetemek hallgatóihoz képest (Hegedűs 2014).

A 2. táblázatban látható, hogy a 9. osztály év végi eredményei minden tantárgy esetében jobbak, mint a 10. osztály év végiek, de mindkét évben a legmagasabb eredmények az idegen nyelveknél, a legalacsonyabbak pedig a matematikánál láthatók, ami például a tanulók tantárgyi kedveltségével magyarázható (Chrappán 2017). A legjobb eredményei a két idegen nyelvet tanulóknak vannak, amelyek mindkét megyében a matematika kivételével 4 egész fölöttiek, míg az egy idegen nyelvet tanulók átlagai alacsonyabbak, de szintén a matematika kivételével felkerekíthetők 4 egészre. Az egy, illetve két idegen nyelvet tanulók közötti különbség oka lehet, hogy a mintában a két idegen nyelvet tanulók többségükben gimnáziumban tanulnak.⁶ A csak egy idegen nyelvet tanulók közül a Hajdú-Bihar megyeiek németből mutatnak magasabb teljesítményt, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek pedig angolból. A két idegen nyelvet tanulók mindkét vizsgált megyében angolból teljesítenek jobban.

Ötfokú Likert-skála segítségével megvizsgáltuk, hogy a különböző idegen nyelvet tanulóknak milyen nyelvtanulással kapcsolatos jövőterveik vannak. A 3. táblázatban a csak németet és németet is tanulóknál a vizsgált nyolc változóból háromnál találtunk szignifikáns különbségeket, amelyek a német nyelvterületen való munkavállalásra, a középfokú nyelvvizsgára és középszintű érettségire vonatkoztak. A Hajdú-Bihar megyei válaszadók egy kivétellel minden esetben magasabbra értékelték az állításokat, eszerint német középszintű érettségit a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek szeretnék inkább tenni a jövőben (3,65). Ez az átlag a legmagasabb a táblázatban (3,65), míg a legalacsonyabb mindkét megyénél a német nyelvvel való célirányos továbbtanulásra vonatkozik (1,55 és 1,84 között). A Hajdú-Bihar megyeiek német iránti erősebb érdeklődését az magyarázhatja, hogy a megyében több német eredetű műszaki, informatikai cég is működik, amelyek később potenciális munkahelyet jelenthetnek számukra. A szakmai ismeretek mellett a munkaerőpiacon számos esetben fontos a tárgyalóképes nyelvtudás (Kiss 2008), ami nemcsak az egyén kedvezőbb és gyorsabb elhelyezkedését segítheti (Dusa 2015), hanem hasznos lehet a mindennapi munkavégzés, illetve a karrier miatt is (Veroszta 2010). A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéből származók alacsonyabb átlagainak háttérben az állhat, hogy közülük a legtöbben nem a saját, hanem a szülei választása miatt tanulnak németet (Sebestyén 2021).

Az angollal hét változó mutatott szignifikáns összefüggést, amelyek közül a cél-nyelvterületen való munkavállalás és a középfokú nyelvvizsga letétele a német nyelvnél is megjelent. A Hajdú-Bihar megyei válaszadók átlagai magasabbak a munkavállalással,

⁶ Az adatbázisban 824 fő válaszait tudtuk megvizsgálni, amiből kiderült, hogy a Hajdú-Bihar megyéből származó csak németet tanulók 79,2 százaléka és a csak angolt tanulók 80,1 százaléka szakgimnazista, míg a németet és angolt is tanulók 88,9 százaléka gimnazista. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei válaszadók között az alábbi arányok találhatók: a csak németet tanulók 83,8 százaléka és a csak angolt tanulók 92,3 százaléka szakgimnazista, a németet és angolt is tanulóknak pedig a 92,1 százaléka gimnazista.

3. táblázat: A jövőre vonatkozó tervek vizsgálata a német nyelv és a származási megye összefüggésében

Tanult idegen nyelv	Megye	Hasznos magyarországi munka során	Német nyelvterületen élni/dolgozni**	Továbbtanulás némettel (fordító, tolmács)	Középfokú nyelvvizsga**	Felsőfokú nyelvvizsga	Középszintű érettségi****	Emelt szintű érettségi	Mindennapi életben elengedhetlen	
Csak németet tanul	H-B	Átlag	3,09	2,64	1,84	3,64	2,64	2,91	2,39	2,55
		Fő	79	74	76	74	73	76	72	78
	Sz-B	Átlag	2,55	2,46	1,55	3,58	1,86	3,65	1,56	2,45
		Fő	64	67	67	67	66	63	62	67
Németet is tanul	H-B	Átlag	2,94	2,29	1,75	3,19	2,23	2,35	2,04	2,66
		Fő	154	153	153	151	154	149	150	155
	Sz-B	Átlag	2,83	2,13	1,67	3,12	1,87	2,28	1,70	2,38
		Fő	196	200	198	187	193	185	187	195
Összelemszám (fő)		493	494	494	479	486	473	471	495	

Forrás: Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – Tanulói adatbázis (2018–2019)

Megjegyzés: Saját szerkesztés. Tanult idegen nyelvenként a magasabb értékek félkövérrel kiemelve. ^{**} $p < 0,01$; ^{***} $p < 0,001$

4. táblázat: A jövőre vonatkozó tervek vizsgálata az angol nyelv és a származási megye összefüggésében

Tanult idegen nyelv	Megye	Hasznos magyarországi munka során ^{***}	Angol nyelvterületen élni/dolgozni [*]	Továbbtanulás angollal (fordító, tolmács) ^{***}	Középfokú nyelvvizsga ^{**}	Felsőfokú nyelvvizsga ^{***}	Középszintű érettségi	Emelt szintű érettségi ^{***}	Mindennapi életben elégséges [*] hetetlen [*]
Csak angolt tanul	H-B	Átlag	3,27	2,04	3,88	3,09	3,77	2,73	4,14
	Fő	133	134	132	130	129	130	128	133
Angolt is tanul	Sz-B	Átlag	2,97	2,00	3,97	2,41	3,65	2,03	3,98
	Fő	157	157	154	158	152	158	147	162
Angolt is tanul	H-B	Átlag	3,39	2,42	4,13	3,31	3,65	2,84	4,35
	Fő	152	157	153	145	157	150	154	157
Összelemszám (fő)	Sz-B	Átlag	3,33	2,69	4,29	3,00	3,84	2,82	4,22
	Fő	200	196	197	187	193	193	199	195
Összelemszám (fő)		642	644	636	620	631	631	628	647

Forrás: Némettanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében – Tanulói adatbázis (2018–2019)

Megjegyzés: Saját szerkesztés. Tanult idegen nyelvenként a magasabb értékek félkövérrel kiemelve. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

a felsőfokú nyelvvizsgával, az emelt szintű érettségivel, valamint a mindennapi életben vett hasznossággal kapcsolatban, míg a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeieké a középfokú nyelvvizsgával összefüggésben. Az igazolt nyelvtudás fontos a jövőbeli tanulmányi, munkaerőpiaci eredményességhez (Csépes 2022), de az angol nyelv nagyobb népszerűsége, jobb hasznosíthatósága megjelenik az elérni kívánt nyelvtudás szintjében, amire a nyelvvizsgák letételével kapcsolatos tervek szignifikáns eredményei is rámutatnak. Az angollal való továbbtanulásra, illetve a középszintű érettségire vonatkozó állításoknál jelenik meg a két megye közötti különbség, mert a csak angolt tanulók közül a Hajdú-Bihar megyeiek, az angolt is tanulóknál pedig a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek értékelték magasabbra ezeket az állításokat. A 4. táblázat legmagasabb értéke Hajdú-Bihar megyei két idegen nyelvet tanulóknál látható, és az angol nyelvtudás mindennapi életben való nélkülözhetetlenségére (4,35) vonatkozik, míg a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek a középfokú nyelvvizsga letételét értékelték a legmagasabbra (4,29). A nagyobb átlagok az egyébként nem szignifikáns középszintű érettségi kivételével a két nyelvet tanulóknál találhatók, akik többségükben gimnáziumban tanulnak, így a jövőbeli továbbtanulási és munkavállalási terveikben fontos szerepe lehet az angol tudásnak (4. táblázat).

Összegzés

Korábbi kutatások makrovizsgálatai (Garami 2013; Híves 2015; Hegedűs 2020) alapján Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye több tekintetben hasonlóságot mutat egymással, míg idegennyelv-tanulási szempontból különbség fedezhető fel közöttük. Erre vonatkozó kutatási kérdéseink közül először azt vizsgáltuk, hogy két idegen nyelvet is tanulnak-e mindkét megyében a legalább érettségivel rendelkező szülők gyermekei? Csak a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei válaszadók adatai mutattak szignifikáns összefüggést a szülők iskolai végzettsége és a tanult idegen nyelvek között, de mindkét megyében a legalább érettségivel rendelkező szülők – a Hajdú-Bihar megyei, gimnáziumi érettségivel rendelkező apák kivételével – gyermekeinél mutatható ki a legmagasabb arányokban az, hogy két idegen nyelvet is tanulnak. A második kutatási kérdésben azt fogalmaztuk meg, hogy magasabb-e a Hajdú-Bihar megyéből származó diákok tanulói teljesítménye, mint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeieké? Erre azt tudjuk válaszolni, hogy a Hajdú-Bihar megyéből származók tantárgyi átlageredménye 26-ból 22 esetben magasabb, mint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeieké. A harmadik kutatási kérdés alapján azt vizsgáltuk, hogy a nyelvtanulással összefüggő jövőtervekben van-e különbség az idegen nyelv preferenciájában a két vizsgált megye között? Eredményeink szerint a nyelvtanulással kapcsolatos jövőterveket a Hajdú-Bihar megyéből származók szignifikánsan az angollal, míg a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek a némettel kapcsolatban értékelték magasabbra, vagyis tapasztalható különbség a két megyében a válaszadók jövőtervei között a vizsgált idegen nyelvek mentén. A kutatási kérdésekkel kapcsolatban kapott eredményeink háttérben az állhat, hogy a Hajdú-Bihar megyéből származó tanulók szülei iskolázottabbak, ami hatással lehet a gyermekeik nyelvválasztására, tanulmányi eredményeire, illetve továbbtanulási és munkavállalási terveire is. Kutatásunk nem ad lehetőséget az okok mélyebb vizsgálatára, de véleményünk szerint Hajdú-Bihar megyében infrastrukturálisan több lehetőség adott mind a nyelvtanulásra, mind pedig a jövőtervek megvalósulására, amik szintén okai lehetnek a Hajdú-Bihar megyei válaszadók magasabb eredményeinek.

IRODALOM

2015. évi LXV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény módosításáról
2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről
- Az Alaptörvény és annak módosításai, valamint az Alaptörvény egységes szerkezetű szövege
(2022) *Magyar Közlöny*, No. 123. p. 4664.
- ALBERT Á., TANKÓ Gy. & PINIEL K. (2018) A tanulók válaszlásai a 11. évfolyamon. In:
ÖVEGES E. & CSIZÉR K. (eds) *Vizsgálat a köznevelésben folyó idegennyelv-oktatás kereteiről
és hatékonyságáról. Kutatási jelentés*. Budapest. pp. 90–160. https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/sajtoszoba/nyelvoktatasi_kutatasi_jelentes_2018.pdf [Letöltve: 2023. 02. 20.]
- ANDOR M. (2000) A nyelvtudás szociális háttere. *Educatio*, Vol. 9. No. 4. pp. 717–728.
- CHRAPPÁN M. (2017) A természettudományi tantárgyak helyzete és elfogadottsága a köz-
oktatásban. *Magyar Tudomány*, Vol. 178. No. 11. pp. 1352–1368.
- CSAPÓ B. (2001) A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők. *Iskolakultúra*,
Vol. 11. No. 8. pp. 25–35.
- CSÉPES I. (2022) *Angoltanárok és diákok nyelvtudásmérési és -értékelési műveltsége*. Magyar-
országi vizsgálatok eredményei. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- DUSA Á. R. (2015) A nemzetközi hallgatói mobilitás értelmezése eredményességi szem-
pontból. In: PUSZTAI G. & KOVÁCS K. (eds) *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Nagyvárad,
Budapest, Partium–PPS, ÜMK. pp. 25–41.
- ENYEDI Gy. (1977) Magyarország elmaradott területeinek vizsgálata. *Magyar Tudomány*,
Vol. 84. No. 5. pp. 347–351.
- FEKETE, A., HEGEDŰS, R. & SEBESTYÉN, K. (2016) First-year English and German
Language Teacher Majors' Profile: From Where? Who? Why? and How? In: I. FALUS &
J. ORGOVÁNYI-GAJDOS (eds) *New Aspects in European Teacher Education*. Eger, Liceum
Kiadó. pp. 107–121.
- FORRAY R. K. & HÍVES T. (2003) *A leszakadás regionális dimenziói*. Budapest, Oktatáskuta-
tó Intézet.
- GARAMI E. (2013) *Kistérségi jellemzők együttes hatása az oktatás eredményességére és a tovább-
tanulási döntésekre*. PhD-értékezés. Debrecen, Debreceni Egyetem.
- HEGEDŰS R. (2014) Egyetemek vonzó és kibocsátó hatása a DPR alapján. *Metszetek – Tár-
sadalomtudományi Folyóirat*, Vol. 3. No. 1. pp. 202–215.
- HEGEDŰS R. (2015) Pozitív diszkrimináció a magyar felsőoktatásban. *Educatio*, Vol. 24.
No. 2. pp. 139–147.
- HEGEDŰS R. (2016) A LeaRn index és a tanulói teljesítmény területi összefüggése. *Educatio*,
Vol. 25. No. 2. pp. 268–277.
- HEGEDŰS R. (2020) *Kompetenciák – hátrányok – térségek. Avagy honnan s hogyan jutnak el a
hátrányos helyzetűek a felsőoktatásba?* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- HERMANN-BRENNECKE, G. & CANDELIER, M. (1993) Schulische Fremdsprachen zwi-
schen Angebot und Nachfrage: Beispiel Französisch. *Französisch heute*, Vol. 24. No. 3.
pp. 236–251.
- HÍVES T. (2015) *Területi oktatáskutatás. Vizsgálatok az iskolázás területi folyamatairól*. PhD-
értékezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem.
- IMRE A. (2000) Idegennyelv-oktatás a 90-es években. *Educatio*, Vol. 9. No. 4. pp. 701–716.
- JÓZSA K., D. MOLNÁR É. & ZSOLNAI A. (2020) Az iskola affektív és szociális jelenség-
világának kutatása. *Magyar Tudomány*, Vol. 181. No. 1. pp. 47–55. <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.1.5>

- KISS L. (2008) Munkaerő-piaci stratégiák, munkáltatói elvárások és a diplomások. A felsőfokú végzettségűek munkaerő-piaci elhelyezkedésének néhány kérdéséről. *Felsőoktatási Műhely*, Vol. 2. No. 1. pp. 83–94.
- KOZMA T. (1973) Hátrányos helyzetű iskolai körzetek. In: KISS Á. (ed.) *Neveléstudomány és folyamatos korszerűsítés*. Budapest, Akadémiai Kiadó. pp. 494–507.
- POLÓNYI I. (2014) A felsőoktatási továbbtanulás kistérségi összefüggései. *Iskolakultúra*, Vol. 24. No. 5. pp. 3–11.
- PUSZTAI G. (2004) *Iskola és közösség. Felekezeti középiskolások az ezredfordulón*. Budapest, Gondolat Kiadó.
- SEBESTYÉN K. (2021) Általános iskolai idegennyelv-tanulás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. In: KOVÁCS Z. (ed.) *Kutatások és látásmódok a Nyíregyházi Egyetemen*. Nyíregyháza, Nyíregyházi Egyetem. pp. 195–202.
- SEBESTYÉN K. (2022) *Nyelvválasztás és nyelvtanulási motiváció Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye érettségít adó képzéseiben*. PhD-értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem.
- SEBESTYÉN K. & HEGEDŰS R. (2017) Középiskolások idegen nyelvi, szövegértési és matematikai eredményeinek vizsgálata társadalmi és területi tényezők mentén. *Modern Nyelvoktatás*, Vol. 23. No. 2–3. pp. 21–33.
- VEROSZTA Zs. (2010) A munkaerő-piaci sikeresség dimenziói frissdiplomások körében. In: GARAI O., HORVÁTH T., KISS L., SZÉP L. & VEROSZTA Zs. (eds) *Diplomás pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. pp. 11–36.
- VIDÁKOVICH T. & VÍGH T. (2009) Az idegen nyelvi mérés és oktatás kapcsolata. In: KOZMA T. & PERJÉS I. (eds) *Új kutatások a neveléstudományokban, 2008*. Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola. Budapest, MTA Pedagógiai Bizottsága. pp. 159–168.
- ZOLNAY J. (2018) Commuting to segregation. The role of pupil commuting in a Hungarian city: between school segregation and inequality. *Szociológiai Szemle*, Vol. 28. No. 4. pp. 133–151. <https://doi.org/10.51624/SzocSzemle.2018.4.6>